

ما از عدالت سهمی داریم
سازمان حقوق بشر ایران

سال سوم شماره ۷۶

۱۲ فروردین ۱۳۹۷ / ۱ آوریل ۲۰۱۸

حقوق

کودک همسری

کودک همسری: بازی بزرگان و نقض حقوق کودکان

سیر تحول قانون سن ازدواج در ایران

ازدواج کودکان و موانع افزایش سن قانونی ازدواج در ایران

جنایتی به نام ازدواج کودکان

ازدواج کودکان، مساله‌ای جهانی

ما از عدالت سهمی داریم

دو هفته نامه الکترونیکی تخصصی حقوق بشر

صاحب امتیاز و مدیر مسئول: سازمان حقوق بشر ایران / محمود امیری مقدم

سردبیر این شماره: نعیمه دوستدار

تحریریه: مریم دهکردی، معین خزائلی، نیلوفر جعفری

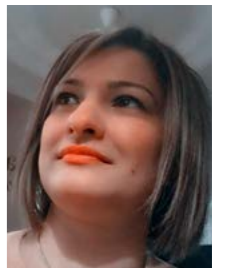
صفحه بندی: ماهور خوش قدم

تماس با مجله: mail@iranhr.net

حقوق ما در ویرایش مطالب آزاد است

یادداشت هایی که از روزنامه نگاران و اشخاص دریافت می شود نظر شخصی آنان است و دیدگاه مجله حقوق ما نیست

کودک همسری: بازی بزرگان و نقض حقوق کودکان

نعیمه دوستدار

چیزی شبیه تجاوز جنسی به کودکان یا فروش آنها در ازای مبلغی ناچیز؟ گرفتن فرصت ادامه تحصیل و بازی و کودکی از آنها یا فرسوده کردن جسم و زنانگی دختران؟ ازدواج کودکان در ایران مجموعه‌ای از همه اینهاست و در کل به معنای نقض آشکار «حقوق کودکان» است که حکومت ایران رعایت آن را بر اساس معاهدات بین‌المللی امضا کرده است. قانون مدنی ایران اما در کنار عرف و سنت‌های فرهنگی، دست به دست مشکلات اقتصادی و فقر گسترده داده و این پدیده را به یک بحران قابل توجه در مسائل اجتماعی ایران تبدیل کرده است.

بر اساس تعریفی که صندوق کودکان ملل متحد، یونیسف، از ازدواج کودکان ارائه می‌دهد، هر ازدواجی اعم از رسمی یا غیر رسمی که در آن یکی از طرفین یا هر دو زیر سن ۱۸ سال باشند، ازدواج کودکان محسوب شده و سبب مشکلات و محرومیت‌های بسیار برای کودکان بوده و بدین دلیل عملی ناپسند محسوب می‌شود. البته در بسیاری از کشورهای دنیا ازدواج کودکان زیر سن قانونی که همان ۱۸ سال تمام است، غیرقانونی بوده و جرم‌انگاری شده است. در ایران اما مساله ازدواج کودکان هنوز حل

نشده باقی مانده است.

آمارهای سازمان ثبت احوال ایران نشان می‌دهد که از سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۳، نزدیک به ۴۲۰ هزار دختر زیر ۱۵ سال در ایران ازدواج کرده‌اند. همچنین بر اساس آخرین آماري که یونیسف در اواخر سال ۲۰۱۶ میلادی منتشر کرد، ۱۷ درصد از دختران ایرانی زیر سن ۱۸ سال و سه درصد نیز زیر ۱۵ سال ازدواج می‌کنند.

«فقر اقتصادی»، «بی‌سوادی یا کم‌سوادی» و «اعتیاد والدین به مواد مخدر»، از جمله مهمترین دلایلی است که منجر به ازدواج دختران در سنین زیر ۱۸ سال می‌شود. عواقب ازدواج در کودکی هم از احتمال طلاق، بیماری‌های جنسی، بارداری ناخواسته شروع می‌شود و تا محرومیت از ادامه تحصیل، مرگ به علت بارداری و عوارض روحی و روانی ادامه می‌یابد.

برای تغییر سنت ازدواج کودکان که از مناطق دورافتاده

تا شهرهای بزرگ اتفاق می‌افتد، علاوه بر فرهنگ‌سازی، نیاز به حمایت قانون هست اما قانون ایران، دست سنت را برای استمرار این روند باز گذاشته و تلاش‌هایی را که از سوی جامعه زنان و حقوقدانان برای تغییر این رویه صورت می‌گیرد، دچار اخلال کرده است. به همین دلیل است که بخش‌های سنتی و قشری جامعه مانند روحانیون با فشار تبلیغاتی جلوی تغییر قانون ازدواج در ایران را می‌گیرند و تلاش‌های فراکسیون زنان مجلس ایران که از یک سال قبل در تلاش برای تغییر سن قانونی ازدواج بوده‌اند تاکنون عقیم مانده است.

در این شماره مجله حقوق ما به قانون سن ازدواج در ایران پرداخته‌ایم که مساله روز جامعه و از مهم‌ترین موضوعات حوزه زنان در ماه‌های گذشته بوده است. امید می‌رود با جلب نظر وکلا و حقوقدانان به این مساله، زمینه برای تغییر قانون فراهم آید.

سیر تحول قانون سن ازدواج در ایران

دنا دادبه

و روانی داشته باشد و به پیشنهاد دادستان و تصویب دادگاه شهرستان ممکن است معافیت از شرط سن اعطاء شود. زن یا مردی که بر خلاف مقررات این ماده با کسی که هنوز به سن قانونی برای ازدواج نرسیده ازدواج کند حسب مورد به مجازات‌های مقرر در ماده ۳ قانون ازدواج مصوب سال ۱۳۱۶ محکوم خواهد شد.»

با توجه به این که مواد مندرج در قانون مدنی ایران ناظر بر سن ازدواج فراز و نشیب زیادی داشته است، در این مقاله سعی شده است پس از ارائه سیر تحول قوانین از قبل از انقلاب اسلامی تا کنون، به چند شبهه اصلی در خصوص آخرین اصلاحات نیز پاسخ داده شود.

سن ازدواج قبل از انقلاب اسلامی قانون مدنی مصوب سال ۱۳۱۳

در سال ۱۳۵۸، ماده ۲۳ قانون حمایت از خانواده مصوب سال ۵۳ لغو و سن قانونی ازدواج، برای دختران ۱۵ سال تمام قمری و برای پسران ۱۸ سال تمام قمری مقرر شد. پس از آن در سال ۱۳۶۱ ماده ۱۰۴۲ قانون مدنی حذف و ماده ۱۰۴۱ به همراه یک تبصره اینطور اصلاح شد: «نکاح قبل از بلوغ ممنوع است.»

سن قانونی ازدواج در ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی مصوب ۱۳۱۳ برای دختران ۱۵ سال تمام و برای پسران، ۱۸ سال تمام تعیین شده بود و در صورتی که دختر یا پسر پایین‌تر از سن یاد شده قصد ازدواج داشتند، باید با پیشنهاد دادستان و تایید قاضی دادگاه ازدواج می‌کردند. ناگفته نماند در صورتی که دختران کمتر از ۱۳ سال تمام و پسران کمتر از ۱۵ سال تمام قصد ازدواج داشتند، امکان استثنا بالا وجود نداشت و حتی اگر ولی قهری آن‌ها راضی به ازدواج بود، ازدواج آن‌ها ممکن نبود.

قانون حمایت خانواده مصوب سال ۱۳۵۳

پس از آن در سال ۱۳۷۰ ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی با تغییری جزئی اینگونه اصلاح شد: «نکاح قبل از بلوغ ممنوع است.»

تبصره: «عقد نکاح قبل از بلوغ با اجازه ولی به شرط رعایت مصلحت مولی علیه صحیح است.» واقعیت اما این است که در این اصلاحیه، ماده یاد شده از جهت محتوا تغییری نکرد فقط از جهت ادبی و دستوری تغییر کرد

یعنی شرط از آخر جمله به وسط جمله برده شد.

ضمانت اجرا در قانون مجازات اسلامی

در سال ۱۳۷۵ قانون مجازات اسلامی در ماده ۶۴۶، ضمانت اجرای ماده فوق را نیز به شرح زیر تصویب کرد: «ازدواج قبل از بلوغ بدون اذن ولی ممنوع است. چنانچه مردی با دختری که به حد بلوغ نرسیده بر خلاف مقررات ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی و تبصره ذیل آن ازدواج کند به حبس تعزیری از شش ماه تا دو سال محکوم می‌شود.»

آخرین تغییرات قانون

با توجه به این‌که سن بلوغ در افراد متفاوت است و

مشکلاتی برای تطبیق قانون با مصادیق واقعی و عینی آن وجود داشت، قانون‌گذار تصمیم گرفت ضابطه‌ای برای حداقل سن ازدواج معین کند و در نهایت در سال ۱۳۷۹ بار دیگر مجلس شورای اسلامی ماده ۱۰۴۱ را مورد بازنگری قرار داد و به دلیل اختلاف میان مجلس با شورای نگهبان نسبت به قسمت آخر ماده که شورای نگهبان آن را خلاف شرع می‌دانست، تعیین تکلیف نهایی به مجمع تشخیص مصلحت نظام واگذار شد و در نهایت مجمع تشخیص مصلحت نظام در سال ۱۳۸۱ ماده مذکور را اینطور تغییر داد:

«عقد نکاح دختر قبل از رسیدن به سن ۱۳ سال تمام شمسی و پسر قبل از رسیدن به سن ۱۵ سال تمام

شمسی منوط است به اذن ولی به شرط رعایت مصلحت با تشخیص دادگاه صالح.»

بر اساس مفاد ماده یاد شده اگر دختران و پسران قبل از رسیدن به سن قانونی مورد نظر، بخواهند ازدواج کنند، حتی اگر به بلوغ هم رسیده باشند، علاوه بر اجازه پدر، مصلحت این ازدواج باید از سوی دادگاه نیز مورد تأیید قرار گیرد تا بتوانند ازدواجشان را در دفاتر رسمی به ثبت برسانند. بدین معنی که هر چند ولی آن‌ها اجازه داده باشد، بدون تشخیص مصلحت از سوی دادگاه ازدواجشان ممنوع است یعنی اجازه ولی در این فرض تنها زمانی مورد قبول است که مورد تأیید دادگاه قرار گیرد وگرنه بی‌اثر است و در حقیقت، دادگاه تصمیم گیرنده اصلی است. ناگفته نماند که شورای نگهبان نیز دقیقاً به همین دلیل این بخش از ماده را که به گونه‌ای ولایت ولی را سلب می‌کند، خلاف شرع می‌دانست.

سوالات مطرح شده ناظر به آخرین تغییرات حقوقی

- با توجه به این‌که در ماده ۱۰۴۱ ازدواج دختر و پسر قبل از سن قانونی منوط و مشروط به اذن و اجازه ولی قهری شده آیا دختر و پسر که به سن قانونی رسیده باشند و یا بالاتر از سن قانونی باشند برای ازدواج، نیاز به اذن پدر دارند؟

ف، ساجدی یکی از وکلای ساکن ایران در این باره می‌گوید: «با دقت در مفاد ماده ۱۰۴۳ قانون مدنی، که فقط ازدواج دختری را که به سن بلوغ رسیده و تابه حال شوهر نکرده باشد موقوف به اجازه پدر یا جد پدری دانسته، این گونه به نظر می‌رسد که پسرانی که به سن قانونی یا بالاتر از سن قانونی باشند و بخواهند با فردی که شرایط ازدواج را دارد ازدواج نمایند نیازی به اذن پدر ندارند.

ناگفته نماند پسرانی که زیر ۱۸ سال تمام داشته باشند اگرچه برای ازدواج و حتی ثبت آن در دفاتر رسمی ازدواج و طلاق نیازی به اذن پدر ندارند ولی در بحث مهریه هنگام ثبت، نیاز به ضامن دارند و معمولاً در چنین مواردی پدر به عنوان ضامن و متعهد به همراه پسر آن بخش را امضا می‌کند.»

- در ماده ۱۰۴۱ اصلاح شده سال ۱۳۸۱، علاوه بر تکلیف ولی قهری در اجازه توأم با مصلحت، وجود مصلحت باید از سوی دادگاه صالح نیز احراز شود و این پرسش به ذهن می‌رسد که در نظام حقوقی کنونی آیا ادعای یکی

از زوجین، بعد از رسیدن به سن بلوغ یا رشد، مبنی بر بطلان نکاح به علت عدم رعایت مصلحت مسموع است یا خیر؟

ممکن است ادعا شود، عدم نفوذ نکاح صغیر به جهت عدم رعایت مصلحت، بر این فرض مشروط است که ولی قهری از باب ولایت در نکاح و بدون دخالت دادگاه اقدام به ازدواج صغیر کرده است، ولی در ماده ۱۰۴۱ اصلاحی سال ۱۳۸۱ ادعای عدم نفوذ نکاح و عدم رعایت مصلحت مسموع نیست زیرا دادگاه صالح تشخیص ولی قهری در احراز مصلحت را تأیید کرده است و تصمیم دادگاه از اعتبار امر قضاوت شده برخوردار است و مصلحت خانواده این گونه ایجاب می‌کند پس ادعای مخالف آن مسموع نیست.»

- ممکن است دختری که سن او کمتر از ۱۳ سال تمام شمسی است فاقد وصف بکارت باشد. طبق رای وحدت رویه شماره ۶۲-۶۳/۳/۲۹ هیات عمومی دیوان عالی کشور: «ولایت پدر نسبت به چنین عقدی ساقط است و مشروعیت دخول قبل از عقد، شرط صحت عقد و شرط سقوط ولایت پدر نیست و دخول مطلقاً (مشروع باشد یا غیر مشروع) سبب سقوط ولایت پدر خواهد بود.»

در این فرض از یک طرف دختر غیر باکره برای ازدواج به اجازه ولی قهری خود نیاز ندارد و اجازه ولی قهری ساقط است و از سوی دیگر، طبق ماده ۱۰۴۱ اصلاحی سال ۱۳۸۱، ازدواج دختر کمتر از ۱۳ سال تمام شمسی باید با اجازه ولی قهری و رعایت مصلحت به تشخیص دادگاه صالح باشد. حال این پرسش مطرح است که آیا نکاح دختر غیر باکره کمتر از ۱۳ سال مشمول رای وحدت رویه است یا با تصویب ماده ۱۰۴۱ اصلاحی سال ۱۳۸۱، قلمرو رای وحدت رویه محدود شده است؟ به عبارت دیگر، هدف ماده ۱۰۴۱ حمایت از دختر صغیر است یا دختر باکره؟

روح قانون در این ماده اینگونه به نظر می‌رسد که قانونگذار با تصویب ماده جدید، حمایت از اطفال و منع ازدواج اجباری کودکان را مورد هدف قرارداده و به تحدید اختیار ولی قهری و نظارت دادگاه بر آن نظر داشته است و با کره بودن صغیر در حکم ماده یاد شده تأثیری ندارد، بنابراین ماده ۱۰۴۱ اصلاحی شامل دختران غیر باکره کمتر از ۱۳ سال نیز خواهد بود.

ازدواج کودکان و موانع افزایش سن قانونی ازدواج در ایران

معین خزائی

ازدواج کودکان در ایران همچنان یکی از اصلی ترین معضلات اجتماعی مربوط به حقوق کودکان بوده که همچنان در این کشور در حال گرفتن قربانی به ویژه در میان دختران است. آمارهای منتشر شده در این زمینه نشان می‌دهند که علی‌رغم تمامی تلاش‌های صورت گرفته از سوی کنشگران و فعالان حقوق کودک، وکلای دادگستری و سازمان‌های مردم نهاد فعال در این زمینه، نه تنها از گستردگی و تعداد این ازدواج‌ها در ایران کاسته نشده؛ بلکه به دلیل عدم حمایت‌های تقنینی، این پدیده شوم همچنان در حال گرفتن قربانی و اسیر ساختن کودکان به ویژه در میان دختران است.

به گفته فعالان حقوق کودک به ویژه وکلای دادگستری، یکی از اساسی ترین علل عدم موفقیت برای کاهش ازدواج کودکان در ایران، مجوز قانونی آن بوده و قانون مدنی ایران در این زمینه به شدت از فقر قوانین حمایتی رنج می‌برد. در حال حاضر بر اساس این قانون تنها ازدواج زیر سن بلوغ شرعی، یعنی همان ۹ سال قمری برای دختران و ۱۵ سال برای پسران است و این قانون تنها ازدواج دختران ۹ تا ۱۳ سال را به اذن ولی با شرط رعایت مصلحت و به تشخیص دادگاه صالح منوط کرده است.

این قانون در حالی است که نگاهی به تاریخچه قوانین مدنی در ایران به روشنی نشان می‌دهد، قانونگذار ایرانی پس از

انقلاب در ایران سیری واپس‌گرایانه داشته و در حالی که از سال ۱۳۵۳ تا پیش از انقلاب در سال ۵۷ قانونگذار سن قانونی ازدواج را ۱۸ سال برای دختران و ۲۰ سال برای پسران مقرر کرده بود، اما در سال ۶۱ قانونگذاران انقلابی در ایران به تاسی از فقه اسلامی با تغییر مجدد این قانون سن قانونی ازدواج را به شدت کاهش داده و آن را معادل با حد بلوغ شرعی در فقه معیین کردند. این قانون علی‌رغم تمامی انتقادات مطرح شده تا سال ۱۳۸۱ بدون هیچگونه تغییری باقی ماند و در آن سال تنها قانونگذار ایرانی برای خلاصی از فشارهای افکار عمومی و جامعه جهانی با تصویب ماده واحده ای ازدواج دختران بین ۹ تا ۱۳ سال را محدود به موارد گفته شده کرد. قانونی که در عمل اما نه تنها هیچ کمکی به کاهش شمار ازدواج کودکان نکرد، بلکه سبب کاهش فشارها برای ایجاد تغییر اساسی در این قانون شد.

پس از تصویب این ماده در سال ۸۱ و پس از روی کار آمدن مجلس هفتم در سال ۸۳ عملاً هر گونه تلاشی برای تغییر این قانون از سوی فعالان با توجه به در اختیار داشتن مجلس از سوی اصولگرایان بی‌نتیجه ماند تا اینکه پس از انتخابات مجلس دهم و شروع به کار آن در سال ۹۵ زمزم‌ها و تلاش‌ها مجدداً برای ایجاد تغییر در این قانون و اصلاح آن مجدداً آغاز شد.

در همین زمینه شهلا اعزازی، مدیر بخش مطالعات زنان

شرع تعبیر می‌کنند. در عین حال این نماینده از موافقت آیت‌الله مکارم شیرازی از مراجع پر نفوذ تقلید در ایران با طرح ممنوعیت ازدواج دختران زیر ۱۳ خبر داده بود.

طیبه سیاوشی، دیگر نماینده مجلس در ایران نیز از اجماع فراکسیون زنان مجلس مبنی بر ارتباط گرفتن با موسسات پژوهشی حوزه علمیه قم خبر داده و گفته بود: «با وجود فتوای آیت‌الله مکارم شیرازی، اما برای تغییر قانون نیاز به اجماع علما و فتوهای بیشتری وجود دارد.»

بررسی ماده ۳۲ قانون ثبت و دایره شمول این قانون نیز خود به روشنی نشان می‌دهد که از نظر قانونگذار ایرانی و به طبع آن دستگاه قضایی ایران ازدواج دختران ۹ سال به بالا ایرادی ندارد. بر اساس این قانون ثبت ازدواج دختران زیر ۱۸ سال و پسران زیر ۲۰ سال در دفاتر اسناد رسمی ممنوع است و در صورت وقوع اتفاق این تنها دفتردار است که در دایره شمول قانون قرار گرفته و مجازات خواهد شد. اما ازدواج صورت گرفته به قوت خود باقی خواهد ماند مگر اینکه زوجه این ازدواج باکره بوده و بدون اذن ولی خود ازدواج کرده باشد که در این صورت ولی دختر می‌تواند با مراجعه به دادگاه تقاضای ابطال ازدواج را مطرح کند.

اظهار نظرهای صورت گرفته از سوی برخی شخصیت‌ها و مقامات در مخالفت با افزایش سن ازدواج نیز نشان می‌دهد که اصلی‌ترین دلیل این مخالفت‌ها احکام شرعی دین اسلام است. در همین زمینه کبری خزعلی، قائم مقام رییس شورای فرهنگی زنان آبان ماه سال گذشته در اظهار نظری گفته بود: «قوانین اسلام به دلیل واقع بینی و توجه به فطرت و طبیعت و ایجاد تعادل بین حقوق و مسئولیت‌ها سن ازدواج را به درستی ۹ سال تعیین کرده است.» او همچنین تغییر این قانون را تلاش برای تغییر دستورات صریح قرآن دانسته بود. مینو اصلانی، رییس سازمان بسیج زنان ایران نیز آذر ماه سال پیش در همین زمینه ایجاد هرگونه تغییرات در قوانین مربوط به سن ازدواج را «جنگ با خدا» خوانده بود.

توهمی به نام ابتذال

یکی دیگر از علل اصلی مخالفت‌ها با افزایش سن ازدواج در ایران، باور به تاثیر آن در ایجاد و افزایش انحرافات اجتماعی است. بر این اساس مخالفان طرح افزایش سن قانونی ازدواج می‌گویند این اقدام سبب افزایش انحرافات اجتماعی به ویژه انحرافات مربوط به مسائل جنسی به دلیل جلوگیری از ارضای شرعی آن، یعنی ازدواج زودهنگام است.

تقلید به موافقت با افزایش سن قانونی ازدواج دختران است. در همین زمینه فاطمه ذوالقدر نماینده مجلس دی ماه سال ۹۵ گفته بود: «اینکه نمایندگان بخواهند طرحی در مورد منع ازدواج دختران زیر ۱۳ سال ارائه دهند مستلزم رفع موانع شرعی و از جمله اجماع مراجع عظام تقلید و همچنین موافقت مقام رهبری است.»

به گفته او مخالفان طرح افزایش سن ازدواج این اقدام را ایجاد محدودیت در ازدواج دانسته و از این رو آن را عملی بر خلاف

انجمن جامعه شناسی ایران در اواسط سال ۹۵ با اشاره به پژوهش‌های انجام گرفته در این زمینه خبر از افزایش قابل توجه ازدواج کودکان و نیز آمار طلاق در بین سنین ۱۰ تا ۱۸ سالگی داده بود. او گفته بود که به دلیل ممنوعیت قانونی ثبت ازدواج‌های زیر ۱۸ سال این ازدواج به ثبت نمی‌رسند. انتشار این گزارش‌ها و نیز فعالیت مجدد گسترده فعالان حقوق کودک برای تغییر این قانون سبب شد که فراکسیون زنان مجلس تلاش‌ها برای تغییر این قانون را آغاز کند. به گفته پروانه سلحشوری، رییس فراکسیون زنان، تلاش‌ها در آغاز تنها معطوف به بالا بردن حداقل سن ازدواج دختران از ۱۳ سال به ۱۵ است.

فاطمه ذوالقدر دیگر نماینده مجلس ایران نیز دی ماه سال ۹۵ در همین زمینه با اشاره به تلاش‌های صورت گرفته گفته بود: «ما در کمیسیون فرهنگی در دیداری که با مراجع تقلید در قم داشتیم این موضوع را بیان کردیم.»

با این حال اما در تابستان ۹۶ اعضای فراکسیون زنان مجلس ایران از وجود مخالفت‌های شدید از سوی مراجع ناشناس با این طرح خبر دادند. طیبه سیاوشی در این زمینه گفته بود: «در حال حاضر برای افزایش سن ازدواج با مخالفت‌هایی روبرو شدیم و مشخص نیست چه کسانی و چرا با این ایده مخالفت کرده‌اند و دلایل آن را نیز نمی‌دانیم.»

با این حال و علی‌رغم اظهار بی‌اطلاعی نمایندگان مجلس از علل مخالفت‌ها با این طرح، تنها نگاهی به بحث‌های صورت گرفته پیرامون این موضوع و نیز جست‌وجویی در قوانین ایران و همچنین فقه شیعه به روشنی نشان می‌دهد که مخالفت‌ها با افزایش سن ازدواج در ایران از سوی چه مراجعی و با استناد به چه دلایلی انجام می‌گیرد.

اسلام، فقه و ازدواج شرعی

اشاره صریح قانون مدنی ایران در ماده ۱۰۴۱ خود تا پیش از تغییر اعمال شده در سال ۸۱ مبنی بر ممنوعیت ازدواج تنها پیش از بلوغ شرعی، و نیز مفاد ماده ۱۰۴۱ اصلاحی در آن سال در زمینه منوط کردن ازدواج دختران بین ۹ تا ۱۳ سال به اذن ولی، دعایت مصلحت و تشخیص دادگاه صالح و در حقیقت عدم ممنوعیت روشن نکاح دختران ۹ تا ۱۳ سال خود به وضوح نشان می‌دهند که اصلی‌ترین و در حقیقت مهم‌ترین مانع پیش روی تغییر این قانون و افزایش سن ازدواج قانونی شرع اسلام است.

شرع اسلام بر مبنای احکام فقهی خود ازدواج دختر و پسر

را بعد از رسیدن به آنچه که سن بلوغ شرعی خوانده، نه تنها مجاز دانسته بلکه آن را در موارد بسیاری تشویق نیز کرده است. حتی برخی از مراجع تقلید شیعه ازدواج کودکان زیر سن بلوغ را نیز ممنوع ندانسته و تنها برقراری رابطه جنسی را پیش از رسیدن زوجه به سن ۹ سال تمام قمری منوط کرده‌اند.

صحبت‌های نمایندگان مجلس نیز نشان می‌دهد که سهم قابل توجهی از تلاش‌ها در این زمینه معطوف به راضی کردن مراجع

در همین زمینه کبری خزعلی، قائم مقام شورای فرهنگی زنان سال گذشته طرح افزایش سن قانونی ازدواج را سبب افزایش و رواج روسپی گری، آزادی سقط جنین و نیز افزایش سن ازدواج در جامعه و نیز از هم گسیختگی کانون خانواده دانسته بود. این ادعا در حالی است که اساسا با توجه به نتایج پژوهش‌های انجام شده ازدواج زود هنگام به ویژه در دختران خود سبب ایجاد بسیاری از مشکلات و انحرافات اجتماعی است. آمار بالای زنان مطلقه کم سن و سال، خشونت‌های فراوان علیه زنان متاهل کم سن، سوءاستفاده پدران از دختران کم سن و سال خود در راستای تامین مالی خانواده و در ازای آن شوهر دادن دادن آنها و نیز سوءاستفاده‌های همسران دختران متاهل کم سن و سال از آنها تنها بخشی از این مشکلات گزارش شده اند.

از سوی دیگر بر اساس پژوهش‌های انجام شده در بیشتر موارد ازدواج کودکان این بلوغ جنسی فرد نیست که او را به سمت ازدواج سوق می‌دهد؛ بلکه فقر اقتصادی خانواده دختر است که در اغلب موارد سبب ازدواج زودهنگام دختر می‌شود.

توهم توطئه و مخالفت‌های سیاسی

یکی دیگر از علل عمده مخالفت‌ها با طرح افزایش سن قانونی ازدواج در ایران ناشی از فراگیری توهم توطئه در بین بخش اعظمی از حاکمیت در ایران است. بر این اساس، بخش بزرگی از نهادهای تاثیرگذار در ایران در روند قانون گذاری به ویژه شورای نگهبان تا قوه قضاییه به عنوان مجری قوانین قضایی و نیز نهادهای امنیتی و نظامی و همچنین سازمان‌های تبلیغاتی از جمله صدا و سیما در ایران، هر گونه در راستای تغییر و یا اصلاح قوانین مربوط به حوزه زنان را ناشی از تفکرات غربی، لیبرالی و فمینیستی دانسته و در نتیجه بدون هیچ گونه مماشاتی با آن مخالفت می‌کنند. به نظر این گروه طرح‌هایی این چنینی با هدف نابود کردن بنیان خانواده در جمهوری اسلامی و به طبع آن سرنوشتی جمهوری اسلامی و نابودی اسلام به اجرا در می‌آید.

در همین زمینه بسیاری از رسانه‌های وابسته به اصولگرایان پس از آغاز تلاش‌های تعدادی از نمایندگان مجلس دهم از سال ۹۵ تاکنون برای تغییر قانون فعلی سن ازدواج آن را به شدت با آن مخالفت کردند. روزنامه کیهان از روزنامه مشهور اصولگرایان در ایران تاکنون بارها با انتشار گزارشی این طرح را در راستای سند جنجالی ۲۰۳۰ و دیکته مجامع غربی دانسته که توسط «بله قربان‌گویان غرب» در داخل ایران

دنبال می‌شود.

کبری خزعلی نیز آبان ماه سال پیش در همین زمینه گفته: «بحث افزایش سن ازدواج دختران یک مطالبه غربی است و در راستای سند ۲۰۳۰ است.» به گفته او این طرح یکی از شاخص‌های منع خشونت سند ۲۰۳۰ بوده و تصویب آن گامی در جهت اجرای برنامه‌ها و سیاست‌های بین‌المللی با ویتترین حقوق کودک و زنان است.

از این رو کوچک‌ترین تلاشی از سوی فعالان حقوق کودک یا حقوق زنان با استناد به موضوعاتی مانند بحث امنیت ملی در عمل با مخالفت‌های شدید روبرو می‌شود و در موارد بسیاری با خشونت سرکوب می‌شوند.

سرنوشت نامعلوم طرح افزایش سن قانونی ازدواج

علی‌رغم تمامی مخالفت‌ها و موانع با طرح افزایش سن قانونی ازدواج، به نظر می‌رسد فراکسیون زنان مجلس دهم مصمم است همچنان این طرح را پیگیری کرده و آن را به صحن علنی مجلس ببرد. در همین زمینه طیبه سیاوشی، از اعضای این فراکسیون اواخر اسفند ماه سال گذشته از عزم فراکسیون زنان برای فرستادن این طرح به صحن مجلس تا پایان فروردین ماه جاری خبر داده بود. سیاوشی در عین حال گفته بود که به دلیل مخالفت‌های شدید ابراز شده علیه این طرح، افزایش سن ازدواج به ۱۶ سال منتفی شده و نمایندگان قصد دارند فعلا آن را به ۱۵ سال تمام شمس برای دختران محدود کنند. او همچنین گفته بود که مرکز پژوهش‌های مجلس بدون اعلام هیچ دلیل مشخصی با این طرح مخالفت کرده و این مرکز برای انجام بررسی‌ها و پژوهش‌های مورد نیاز با نمایندگان موافق این طرح همکاری نمی‌کند.

با این وجود پس از پایان تعطیلات سال جدید، معصومه آقاپور علیشاهی، از دیگر نمایندگان مجلس در ایران اخیرا بدون اشاره به زمان مشخصی برای بررسی این طرح در مجلس ابراز امیدواری کرده بود که در سال جاری این طرح بررسی شده و به سرانجام برسد.

از طرف دیگر با توجه به مخالفت‌های صورت گرفته به ویژه از سوی اکثریت مراجع تقلید در ایران به نظر نمی‌رسد که ترکیب فعلی مجلس در ایران توان ایستادگی در برابر این فشارها را داشته و این قانون در آینده‌ای نزدیک اصلاح شود.

اگرچه به گفته پروانه سلحشوری این طرح به نوعی با موجودیت مجلس دهم پیوند خورده و تکلیف آن تا پایان این دوره از مجلس در ایران در سال ۱۳۹۹ مشخص خواهد شد.

جنایتی به نام ازدواج کودکان

مریم دهکردی

نمایش داده نمی‌شد. مدافعان ازدواج کودکان و به‌خصوص دخترچه‌ها عموماً یا از میان فقیهان و چهره‌های تندرو سر بر می‌آوردند و یا در میان ساکنان نواحی سنتی - قبیله‌ای که هنوز با باورهای قدیمی زندگی می‌کردند دیده می‌شدند. واقعیت این است که در کمال اندوه، ایران یکی از کشورهای است که در آن ازدواج کودکان، قانونی است. بنا بر آنچه در ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی ایران آمده است: «عقد نکاح دختر قبل از رسیدن به سن ۱۳ سال تمام شمسی و پسر قبل از رسیدن به سن ۱۵ سال تمام شمسی منوط است به اذن ولی به شرط رعایت مصلحت با تشخیص دادگاه صالح». به عبارت دیگر، ازدواج دختران در ۱۳ سالگی و پسران در ۱۵ سالگی قانونی است و حتی پیش از آن هم با «اجازه ولی به شرط رعایت مصلحت با تشخیص دادگاه صالح» مانعی ندارد.

پایتخت ۱» سریال طنز خانوادگی پرطرفداری بود که خیلی زود جایش را در میان خانواده‌ها باز کرد. «نقی معمولی»، پسرخاله‌اش «ارسطو عامل» و در کنار آن‌ها «بابا پنج‌علی»، «هما»، «سارا» و «نیکا» و در فصل‌های بعدی شخصیت‌های تازه در این سریال خیلی زود به برای خانواده‌های ایرانی به دوستان نزدیکی بدل شدند که برای دقایقی اوقات خوش برایشان به ارمغان می‌آوردند. اصلاً همین شخصیت‌ها بودند که باعث شدند تا سازندگان و تهیه‌کنندگان، اقبال این سریال را برای ادامه دادن بلند ببینند.

اگرچه فعالان حقوق زنان، برابری خواهان، فعالان محیط زیست و اقلیت‌های قومی در فصل‌های اول تا چهارم انتقادات متعددی نسبت به کلیشه‌های جنسیتی و کلامی موجود در این سریال وارد دانستند اما عموم مردم به شوخی‌های این کاراکترها می‌خندیدند.

آمارها چه می‌گویند؟

امسال اما فصل پنجم سریال پایتخت به ملغمه‌ای تبدیل شد از همه آنچه حاکمیت در پی ترویج آن است. از تبلیغ ازدواج کودکان تا تاکید بر نقش مثبت مدافعان حرم در سوریه‌ای نشدن ایران و در نهایت «حوری» خواندن دو کودک دوقلوی نقی معمولی «سارا» و «نیکا».

فارغ از همه انتقاداتی که به فصل پنجم سریال پایتخت وارد است، تبلیغ علنی ازدواج دو دخترچه در این سریال اتفاقی است که در گذشته با این صراحت و وقاحت در رسانه ملی آذرماه ۹۵ خبرگزاری «ایسنا» از آمار ۱۷ درصدی ازدواج دختران زیر ۱۸ سال نوشت. بنا بر این گزارش بیش از ۵ درصد ازدواج‌های ایران طی سال ۹۴ در سنین زیر ۱۵ سال رخ داده است.

اسفند ۹۶ اما خبرآنلاین، از «وجود یک میلیون کودک همسر در ایران» خبر داد که ۳۷ هزار تن از آنها در سنین زیر ۱۵ سال و ۱۸۰ هزار تن نیز زیر ۱۸ سال هستند. بنا بر آنچه در سمینار «بررسی عوامل تسهیل‌کننده ازدواج زودهنگام کودکان

با محوریت صیغه محرمیت» و از سوی برگزار کنندگان این سمینار ارائه شد، سن بیش از ۲۱۰ هزار کودک متاهل زیر ۱۵ و ۱۸ سال تخمین زده شده اما، چیزی در حدود ۸۰۰ هزار کودک همسر در ایران وجود دارد که در خصوص سن آنها اطلاع موثقی وجود ندارد و چه بسا در میان آنها کودکان کمتر از ۱۵ سال نیز وجود داشته باشند.

موانع بر سر تغییر قانون کدامند؟ تلاش‌های زیادی از سوی فعالان حقوق کودکان در داخل و خارج از ایران، برای افزایش سن ازدواج کودکان انجام شده اما از آنجا که تغییر قانون در گرو موافقت فقیهان و مراجع دینی است این تلاشها تاکنون فرجامی نداشته است.

به باور بسیاری از فعالان حوزه کودک، تعاریف قانونی در ایران نسبت به واژه‌های کودک، بزرگسالی و دوران کودکی دچار

تناقض است. نازنین سروندانی، وکیل دادگستری و کارشناس ارشد حقوق و جزا ساکن ایران با اشاره به این موضوع می‌گوید: «مطابق پیمان نامه جهانی کودک، افراد زیر سن ۱۸ سال کودک محسوب می‌شوند اما در کمال تاسف کودکان در ایران از حقوق قانونی خود، برخوردار نیستند. هم در خصوص ازدواج و هم در حوزه مجازات و قوانین کیفری با کودکان به مانند بزرگسالان رفتار و برخورد می‌شود.»

او با این توضیح که اگر چه در خصوص مجازات اعدام مجرمین زیر ۱۸ سال تا رسیدن به این سن در زندان نگهداری می‌شوند، می‌گوید: «اما این نقض آشکار حقوق کودک است. رشد عقلی افراد باید ملاک عمل قرار بگیرد. در قانون فقه اسلامی سن مسئولیت کیفری را با سن تکلیف یکسان در نظر می‌گیرند در حالی که قوانین شهروندی حدی از رشد را در نظر گرفته تا به طور مثال افراد را به عنوان سرباز به خدمت بفرستد یا گواهینامه رانندگی به آنها اعطا کند.»

این کارشناس حقوقی با اشاره به سن ۱۳ سال برای ازدواج دختران و ۱۵ سال برای پسران در قوانین مدنی می‌گوید: «این علاوه بر نقض آشکار حقوق کودکان، بسیار تبعیض آمیز است.»

عمده‌ترین مخالفتها به تغییر قانون در خصوص سن ازدواج از سوی روحانیون و مراجع تقلید صورت می‌گیرد. دلیل مخالفت این طیف نسبتاً گسترده با تصویب قانون افزایش سن، بیش از هر چیز در کاهش جمعیت ریشه دارد. به باور آنها، دختران و پسران باید در سن پایین ازدواج کرده و اقدام به فرزندآوری کنند. حال آنکه به راستی کودکانی که والدین کودک دیگری خواهند شد چقدر در انجام امور مرتبط با والد بودن موفق خواهند بود؟ ازدواج هایشان چقدر دوام خواهد داشت؟

یکی از فعالان حقوق کودک ساکن ایران که مایل نیست نامش در این گزارش قید شود می‌گوید: «در مجلس فعلی، نمایندگان تلاش زیادی کرده‌اند اما، متأسفانه اقتناع مراجع تقلید در این زمینه دشوارتر از آن است که تصور می‌شود. تشریح اینکه راه حل جلوگیری از ارتباط جنسی پیش از ازدواج، ازدواج دو کودک نیست به راحتی امکان پذیر نیست.»

موانع قانونی تنها در امر ازدواج کودکان وجود ندارد و شامل جدایی نیز می‌شود. بنا بر قوانین مدنی اگر دو فرد زیر ۱۸ سال بخواهند از هم جدا شوند زودتر از ۱۸ سالگی که سن دادخواهی است، این مسئله عملی نیست. نرخ مهریه توسط پدران تعیین می‌شود اما اگر حکم دادگاه به تایید طلاق با پرداخت مهریه باشد، خود پسر باید مهریه را پرداخت کند.

رخساره یکی از قربانیان ازدواج کودکان اکنون ۴۵ ساله و مادر سه فرزند است. او در ۱۲ سالگی به اجبار پدرش به همسری مردی ۲۲ ساله درآمده و در ۱۵ سالگی صاحب اولین فرزندش شده است. رخساره از رابطه جنسی‌اش در طول زندگی زناشویی با واژه «شکنجه» یاد می‌کند اگر چه معترف است همسرش بسیار در این امر صبوری به خرج داده و به هیچ وجه با او رفتاری آزاردهنده نداشته اما فرایند سکس در ۱۲ سالگی برای او بسیار دردناک، رنج‌آور و بی هیچ لذتی بوده است.

او می‌گوید: «حتی بعدها که بالغ و بزرگ شدم هم، از رابطه جنسی‌ام لذت نبردم و هم‌چنان هم نمی‌برم. برای همین هم هیچ اجباری برای ازدواج دو دخترم نمی‌دیدم. اولی ۲۵ سالگی عاشق شد و ازدواج کرد دومی هم تصمیمی برای ازدواج نگرفته و دلیلی نمی‌بینم او را تحت فشار بگذارم.»

در واقع ازدواج کودکان، فارغ از آنکه حق انتخاب زندگی نرمال را از کودک سلب می‌کند، عوارض متعددی به دنبال دارد.

آسیب‌ها و مشکلات کدامند؟

در سال ۹۳ آمار نشان می‌داد که بیش از ۱۵ هزار کودک مطلقه در کشور وجود داشت که سن ۱۳ هزار تن از آنها بین ۱۵ تا ۱۸ سال و مابقی زیر ۱۵ سال بودند. اگر چه چندان نمی‌توان به این آمار استناد کرد چرا که در رویدادهایی که به نوعی قوانین با شرع و فقه گره خورده اند اغلب نهادها سعی در پنهان کردن آمار واقعی دارند.

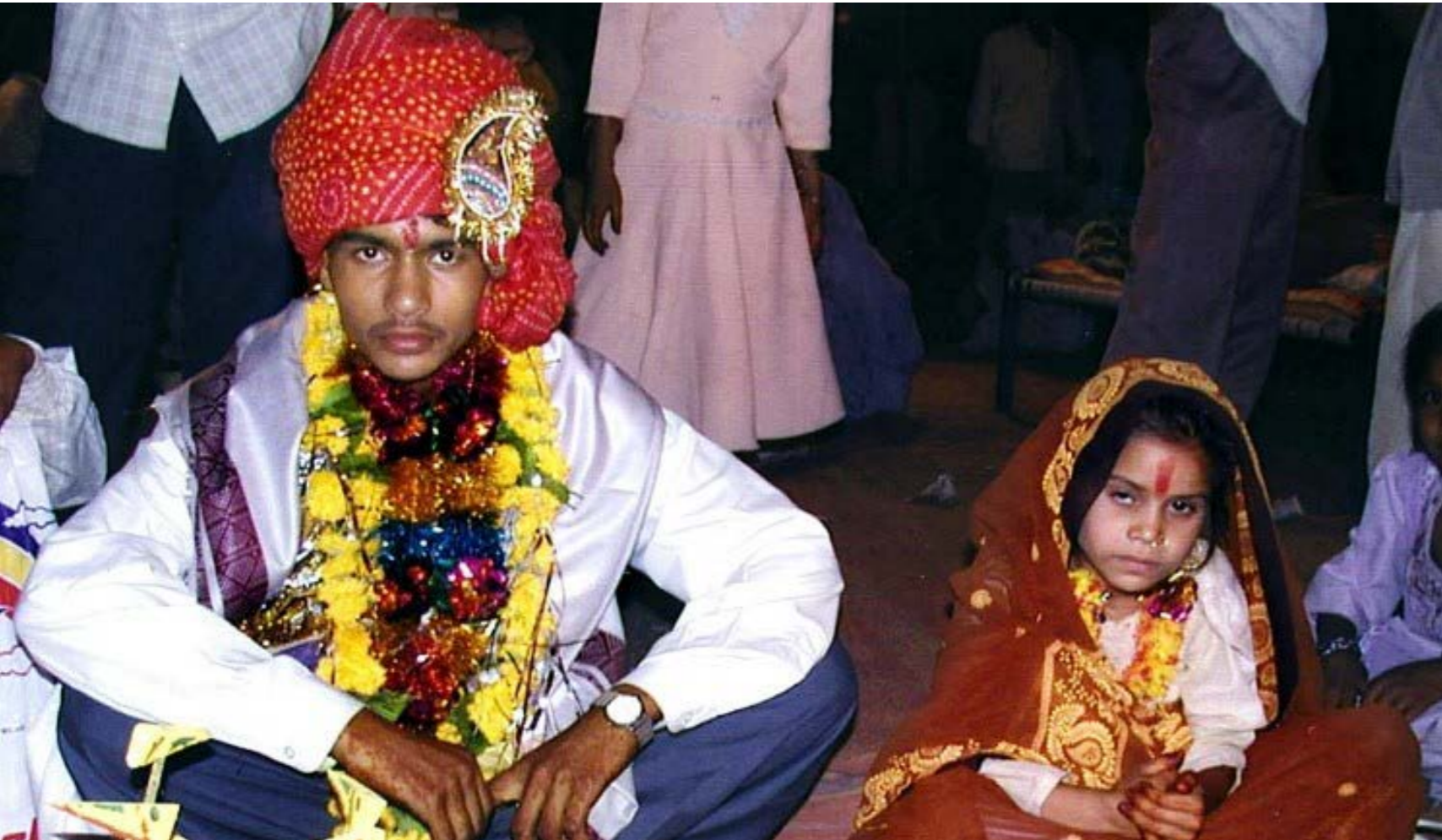
از سوی دیگر نبود آموزش در حوزه مسائل جنسی، عدم شناخت کافی از بدن و نداشتن اطلاعات کافی در خصوص چگونگی پیشگیری از بارداری منجر به سقط جنین و بروز مشکلات پس از آن می‌شود. از سوی دیگر کودکان به دلیل

نداشتن شغل و تجربه مبارزه با موانع و مشکلات طبعاً به والدین‌شان وابسته خواهند بود.

بنا بر تحقیقات انجام شده از سوی پزشکان در سراسر دنیا، بارداری در سنین زیر ۱۸ سال خطرآفرین است. احتمال مرگ و میر نوزاد یا مادر بالاست. بنا بر آمارهای منتشر شده خطر مرگ و میر مادران زیر ۱۸ سال چهار تا پنج برابر افراد دیگر است.

اگرچه در سریال پایتخت پنج در ادامه سریال سعی شد تا ازدواج دختران در دیالوگ‌ها اندکی تغییر و تلطیف شود، اما این اعتراض که حالا با انتقاد به این سریال در گستره عمومی‌تری شروع شده، شاید بتواند با کمک کارشناسان و وکلای حقوقی به سمتی برود تا قوانین مرتبط با لغو ازدواج کودکان و اصلاح آن کلید بخورد. اگرچه وزنه فقهی سنتی و مراجع تقلید همچنان پر زورتر از قانون است.

ازدواج کودکان، مساله‌ای جهانی

نیلوفر جعفری

با این حال هنوز هم در برخی از جوامع مذهبی، حکم شرع بر قانون اساسی کشور ارجحیت دارد و عامل اصلی ازدواج اجباری و ازدواج کودکان است.

استانداردهای بین‌المللی حقوق بشری می‌گویند ۱۸ سالگی باید به عنوان حداقل سن ازدواج در همه جوامع تثبیت شود. در واقع تعیین حداقل سن ازدواج یک هدف است نه یک موضوع. این اقدام مانع از آن می‌شود که افراد در حالی که از نظر جسمی، ذهنی و عاطفی آماده نیستند تن به ازدواج دهند. قانون‌گذاران در هنگام تعیین سن قانونی ازدواج زیر ۱۸ سال باید به این پرسش پاسخ دهند که چگونه کودکی حق رای ندارد اما می‌تواند ازدواج کند؟ و یا چگونه فردی که بر اساس کنوانسیون حقوق کودک به عنوان یک کودک تعریف می‌شود حق ازدواج دارد؟

استانداردهای بین‌المللی ازدواج کودکان یا ازدواج اجباری بدون رضایت و خواست فرد را نقض قوانین حقوق بشری می‌دانند و آن را در تعارض با اعلامیه جهانی حقوق بشر، کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان (CEDAW)، کنوانسیون موافقت برای ازدواج، حداقل سن ازدواج و ثبت ازدواج، و همچنین کنوانسیون حقوق کودک و حقوق زنان آفریقایی می‌دانند.

بسیاری از قوانین بین‌المللی خواستار یکسان سازی سن ازدواج برای همه مردان و زنان هستند و بر اهمیت رضایت آزادانه و داوطلبانه، آگاهانه و کامل در ازدواج تاکید دارند. کنوانسیون حقوق کودک، ۱۸ سالگی را برای ازدواج پیشنهاد می‌کند

سن قانونی ازدواج، حداقل سن قانونی تعیین شده در عرف، قوانین مدنی یا قوانین مذهبی است که پس از هزاران بحث و بررسی همچنان یکی از چالش‌های مهم کشورها و جوامع مذهبی و قبیله‌ای است. در کشورهای توسعه یافته بر اساس استانداردهای بین‌المللی و حقوق بشری سن قانونی ازدواج ۱۸ سال تعریف شده است. هرچند که تا همین چندی پیش سن ازدواج زنان در قوانین کشورها پایین‌تر از مردان بود اما اکنون در بسیاری از کشورهای توسعه یافته سن ازدواج زنان نیز همچون سن قانونی ازدواج برای مردان تعریف شده است. به این ترتیب در جوامع پیشرفته اگر فردی پایین‌تر از سن تعیین شده یعنی زیر ۱۸ سال ازدواج کند مشمول ازدواج کودکان می‌شود.

ازدواج کودکان شامل هر نوع ازدواج رسمی و غیررسمی است که در آن یکی از طرفین یا هر دوی آنها زیر سن ۱۸ سال باشند.

هر سال ۱۲ میلیون دختر پیش از ۱۸ سالگی ازدواج می‌کنند که این یعنی ۲۳ کودک در هر دقیقه تن به ازدواج می‌دهند. عامل مهمی که سلامت جسمی و روانی زنان را به خطر می‌اندازد و مانع از حضور آنها در چرخه اقتصادی، سیاسی و فرهنگی در آینده یک کشور می‌شود.

۵۵ حزب در کنوانسیون ۱۹۶۲، سن ازدواج و ثبت قانونی حداقل سن ازدواج را به رسمیت شناختند تا مانعی بر قوانین عرفی و مذهبی و قبیله‌ای برای تعیین سن ازدواج باشند.

اما کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان قدمی فراتر برداشته و خواهان آن است که زنان نیز همچون مردان حق انتخاب آزادانه و آگاهانه داشته باشند.

ازدواج کودکان در کجا اتفاق می‌افتد؟

ازدواج کودکان زیر سن ۱۸ سال یک مساله جهان‌گستر است که در کشورها، فرهنگ‌ها، جوامع مذهبی و قومی مختلفی یافت می‌شود. ازدواج کودکان به پهنه جهان در خاورمیانه، تا آمریکای شمالی و آسیای غربی و اروپا رایج است. بیش از ۵۰ درصد از ازدواج‌ها زیر سن قانونی در کشورهای آفریقایی اتفاق می‌افتند. چاد، نیجر و جمهوری آفریقای مرکزی صدر نشین هستند. بنگلادش، بورکینافاسو و مالی در رده‌های بعدی قرار دارند. افغانستان، پاکستان و بنگلادش از جمله کشورهایی هستند که تعداد ازدواج دختر بچه‌های زیر ۱۸ سال در آنها بالاست. در هند بیش از ۱۵ میلیون کودک مجبور به ازدواج شده‌اند.

عبور از قانون حداقل سن ازدواج

اگرچه نهادهای بین‌المللی تلاش می‌کنند تا ۱۸ سالگی را به عنوان سن قانونی در همه کشورها تعیین کنند اما کمپین Girls Not Brides که به عنوان یک سازمان مردم نهاد در تلاش برای توقف ازدواج کودکان است می‌گوید یک سوم از زنان در کشورهای در حال توسعه پیش از ۱۸ سالگی ازدواج کرده‌اند. به عنوان مثال در کشور نیجر که سن قانونی ازدواج ۱۵ سال است، ۷۶ درصد از دختران ۱۸ سالگی ازدواج کرده‌اند. کمپین Girls Not Brides می‌گوید ارجحیت یافتن قوانین عرفی یا مذهبی بر قانون اساسی یک کشور و همچنین آموزش ضعیف و عدم آگاهی افراد از حداقل سن ازدواج باعث می‌شود که در برخی از کشورها و جوامع مذهبی سن ازدواج بی‌توجه به قانون اساسی و استانداردهای بین‌المللی تعیین شود. علاوه بر این در کشورهایی که هیچ ضمانتی برای حمایت از دختران در برابر ازدواج اجباری و ازدواج کودکان ندارند ازدواج زیر سن قانونی بیشتر و گسترده‌تر است.

بارداری ناخواسته و تمایل به فرار از خشونت‌های خانواده به عنوان دلایل ازدواج کودکان مطرح می‌شود. یک مطالعه درباره نیکاراگوئه نیز نشان می‌دهد که ازدواج کودکان در این کشور عمیقاً ریشه در هنجارهای جنسیتی دارد.

کودکان مادر در آفریقا

بر اساس یک تحقیق انجام شده در سازمان وابسته به دولت هلند ازدواج کودکان در کشورهای آفریقایی مانند کنیا، سنگال، اوگاندا و زامبیا تاییدی است بر هنجارهای جنسیتی نابرابری است که نقش زنان را بر اساس همسر بودن، مادر شدن و مراقب و نگهدار خانواده تعریف می‌کند. ازدواج زود هنگام در کشورهای آفریقایی و همچنین کشورهای آسیایی تأکیدی بر تفکیک ناعادلانه نقش‌ها در جامعه است.

ازدواج کودکان در بنگلادش، افتخاری برای دختران

دیده بان حقوق بشر می‌گوید ۵۲ درصد از دختران در بنگلادش قبل از ۱۸ سالگی ازدواج می‌کنند و ۱۸ درصد از آنها قبل از آنکه ۱۵ ساله شوند تن به ازدواج می‌دهند. بنگلادش در سال ۲۰۱۶ سن ازدواج را پایین‌تر آورد و آن را قانونی برای حفظ افتخار دختران نامید.

آیا تعیین حداقل سن ازدواج برای کودکان کافی است؟ اگرچه افراد و جوامع حامی تعیین ۱۸ سالگی به عنوان حداقل سن ازدواج باید از آن دفاع کنند اما آنها باید از قانونی حمایت کنند که حقوق زنان و دختران را حفظ می‌کند.

این به معنای آن است که باید قوانین مرتبط با ازدواج، رضایت فرد، شیوه‌های سنتی حقوق شهروندی، حق ارث، محل نگهداری، اموال و املاک، بردگی کودکان، کودکان کار، قاچاق جنسی نیز در کنار قانون حداقل سن ازدواج در نظر گرفته شوند و نهادهای حقوق بشری باید خواستار تغییر و اصلاح قوانین مرتبط با این موارد باشند.

با این حال اصلاح قانون تنها بخشی از راه حل است. برای جلوگیری از ازدواج کودکان باید رویکردی جامع و کامل به کارگرفته شود که در آن به عوامل تأثیر گذار بر ازدواج کودکان نیز توجه شود.

ازدواج کودکان در جوامع لبنان، اردن، ترکیه و یمن که تحت تأثیر جنگ و درگیری‌های منطقه‌ای هستند به دلیل مواجهه با قحطی و گرسنگی و همچنین خطر آزارهای جنسی دختران بیشتر شده است.

زندگی دشوار کودکان در آمریکای لاتین، مشوقی برای ازدواج

ازدواج کودکان زیر ۱۸ سال در کشورهای آمریکای لاتین نیز رواج دارد. در این کشورها ازدواج کودکان پنهان است و به آن به عنوان یک مشکل در نظر گرفته نمی‌شود. گزارش INSAD نشان می‌دهد که در مکزیک ۳۰ درصد از دختران در مناطق روستایی به دلیل بارداری ناخواسته یا به خاطر فرتر از خشونت‌های خانگی در خانواده خود زیر سن قانونی تعیین شده ازدواج می‌کنند.

در جمهوری دومینیکن نیز فشارهای خانوادگی برای ازدواج،

کننده نیازهای مرد به صرفه باشد. هرچند که دلایل ازدواج کودکان همیشه انقدر ظالمانه نیست و می‌تواند به دلیل عدم آگاهی والدین و پیروی از یک سنت و اعتقاد فکر نشده اتفاق بیفتد اما در بسیاری از موارد ازدواج کودکان به این شیوه انجام می‌شود.

شواهد رو به رشد ازدواج کودکان به خاطر مصلحت

بر اساس پژوهشی که کمپین Girls Not Brieds در سال ۲۰۱۷ انجام داده است در حالی که بسیاری از پژوهش‌ها در مورد ازدواج کودکان در کشورهای آفریقایی و آسیایی متمرکز است، شواهد نشان می‌دهند ازدواج کودکان در کشورهای تحت تأثیر جنگ و درگیری بیشتر شده است. تحقیقات نشان می‌دهند که چگونه زندگی در مناطق شهری در لبنان تحت تأثیر تصمیمات والدین پناهجو برای ازدواج با دختران جوان است.

ازدواج کودکان موضوعی درهم پیچیده است. فقر و گرسنگی، فقدان آموزش، آداب و رسوم، احساس ناامنی و باورهای مذهبی در ازدواج کودکان نقش دارند اما در هر منطقه و ناحیه‌ای در جهان به یک شیوه انجام می‌شود؛ کودکان مجبور می‌شوند بدون درک از آنچه که اتفاق می‌افتد وارد رابطه زناشویی متعهد، سخت‌گیر و بی‌رحم شوند.

ارزش زنان و مردان

در بسیاری از جوامع ازدواج کودکان ریشه در نابرابری زنان و مردان دارد. نابرابری جنسیتی به این شیوه خود را نشان می‌دهد که ازدواج یک دختر بچه صرفه اقتصادی دارد و خانواده را از پذیرش مسئولیت کسی که برای خانواده سود چندانی ندارد خلاص می‌کند. در حالی که ازدواج او می‌تواند برای یک خانواده دیگر به عنوان زن سرپرست فرزند و مهیا

حقوق ما

ما از عدالت سهمی داریم

دو هفته نامه الکترونیکی تخصصی حقوق بشر
صاحب امتیاز و مدیر مسئول: سازمان حقوق بشر

ایران/ محمود امیری مقدم

سرمدبیر این شماره: نعیمه دوستدار

تماس با مجله: mail@iranhr.net

